

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr **ZACHODNIO-
POMORSKIE**

STARGARD
SZCZECIŃSKI

1894 r.

nr hipoteczny

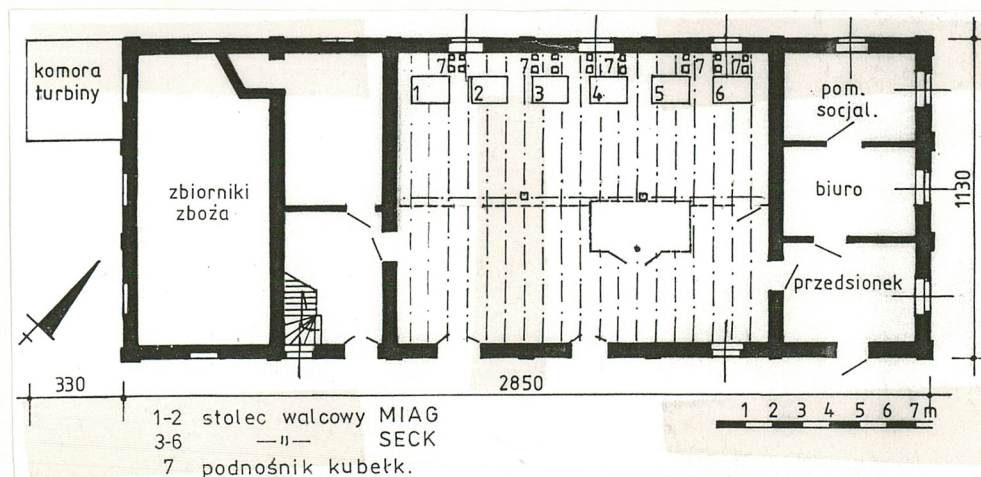
6. Poprzednie nazwy miejscowości
Stargard

8. Właściciel i jego adres
Spółka "Elstar"
ul. Okrzei 17
73-100 Stargard Szczeciński

9. Użytkownik i jego adres
Spółka "Elstar"
ul. Okrzei 17
73-100 Stargard Szczeciński

10. Rejestr zabytków

Nr data

Sytuacja

Opisywany budynek młyna wzniesiony jest na północno-wschodnim krańcu Stargardu Szczecińskiego, przy skrzyżowaniu ulic Gdańskiej, Łąkowej i Źródlanej. Ul. Gdańska to fragment średniowiecznego traktu komunikacyjnego, prowadzącego w kierunku Świdwina i dalej aż do Gdańska. Cechy przestrzenne tego dawnego (średniowiecznego) przedmieścia są zatarte. W XVIII w. zabudowane były już tylko obrzeża obecnej ul. Gdańskiej. Nieco później (od końca XVIII w.) rejon miasta poprzedzający Bramę Wałową był miejscem, gdzie wzniesiono dość liczne obiekty przemysłowe (np. rzeźnię, fabrykę mydła, fabrykę maszyn); ten fragment Stargardu był jednak już wcześniej miejscem, gdzie tradycyjnie lokowano wiatraki i młyny (sprzyjały temu warunki fizjo- i hydrograficzne). Teren działki młyńskiej zbliżony jest kształtem do silnie wydłużonego trapezu (długość podstaw 120 i 90 m, wysokość 25 - 30 m), zorientowanego dłuższą podstawą do ul. Gdańskiej. Południowo-zachodnia część parceli zajęta przez zabudowania, północno-wschodnia przez ogród warzywny. Budynek młyna - zorientowany kalenicowo względem ul. Gdańskiej - ujęty jest od strony północno-wschodniej i południowo-zachodniej korytami rzeki Małej Krapieli i - wyschniętym - kanałem młyńskim. Pierwotnie po południowo-wschodniej stronie drogi znajdowało się rozlewisko Krapieli, spiętrzające wodę. Z urządzeń wodnych zachowały się jedynie kamienne przyczółki jazów. Od strony północno-zachodniej do budynku młyna przylegają dwa nieielkie, murowane z cegły, budyneczki - gospodarczy i maszynownię. Teren posesji ogrodzony jest od strony północno-wschodniej metalową siatką a od południowo-zachodniej murem ceglany.

Materiał, technika, konstrukcja

Posadowienie - budynek osadzony jest - najpewniej - na kamienno-ceglanych ławach fundamentowych (precyzyjne określenie rodzaju materiału i charakteru konstrukcji wymagałoby badań architektonicznych). Teren, na którym posadowiony jest obiekt opada gwałtownie w kierunkach północno-zachodnim, południowo-zachodnim i północno-wschodnim w związku z czym ściany piwnic po stronie północno-zachodniej są w całości ponad poziomem gruntu. Podmurówka w ścianach długich murowana z cegły ceramicznej, zwieńczona jedną główkową warstwą cegieł, ułożonych na zrąb (wysokość ca 20 - 40 cm ponad poziomem gruntu). W ścianach szczytowych cokół oblico-

c. d. wkładka nr 1

Inwentaryzowany budynek młyna wzniesiony został w 1894 r.; obiekt ten był własnością miejscowego samorządu miejskiego. Młyn wyposażony był w amerykańskie urządzenia przemiałowe. Północno-wschodnia część Stargardu Szczecińskiego była tradycyjnym miejscem lokowania obiektów przemysłowych, w tym również związanych z przetwórstwem zboża. Istniejący obecnie młyn wzniesiony został w miejscu budynku starszego (XVIII-wiecznego) o analogicznej funkcji. Losy obiektu do 1945 r. (przebudowy, ewentualne remonty, zmiany w wyposażeniu) nieznane. Po 1945 r. młyn przejęty został przez Państwowe Zakłady Zbożowe Oddział w Stargardzie Szczecińskim. Jeszcze przez kilka powojennych lat młyn działał w oparciu o napęd wodny. W okresie powojennym sukcesywnie wymieniane było wyposażenie; urządzenia przywieziono głównie z innych nieczynnych młynów. Początkowo asortyment produktów przemiału młyna był szerszy (również kasze i mąka pszenna); obecnie prowadzi się jedynie przemiał żyta (uzyskuje się więc jedynie mękę żytnią i otręby). Wydajność młyna wynosi

c. d. wkładka nr 1

<p>14. Kubatura</p> <p>ca 4550 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>ca 800 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>młyn wodny</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>młyn elektryczny</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>Po II wojnie światowej obiekt nie przechodził poważniejszych remontów; wymieniono jedynie pokrycie dachu i orynnowanie (wyk. 1996 r.)</p> <p>W ubiegłym roku wykonano również zadaszenie przy zewnętrznych zsykach ziarna.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Ogólny stan zachowania obiektu dobry, nie wykazujący zagrożeń konstrukcyjnych.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Obiekt posadowiony w obrębie strefy "B" ochrony konserwatorskiej miasta Stargardu. Z uwagi na walory architektoniczne zaleca się wpis do rejestru zabytków. Zachowaniu w niezmiennym stanie winna pozostać bryła obiektu oraz kompozycja jego elewacji.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Biblioteka

F. Boehmer, Beitrage zur Geschichte der Stadt Stargard in Pommern, Stargard 1903.

D. Teske, Geschichte der Stadt Stargard, Stargard 1843.

K. Kalita-Skwirzyńska, Studium urbanistyczno-historyczne m. Stargard Szczeciński, Szczecin 1991 r.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)
Reprodukcja mapy topograficznej miasta z 1934 r. wg negatywu
z Prac. Fot. PKZ Szczecin

24. Uwagi różne

BIURO STUDIÓW
i Dokumentacji Konserwatorskiej
ul. Jagiello Nr 9 a/11
70-260 SZCZECIN

25. Opracował
mgr Cezary Nowakowski, BSiDK Szczecin, listopad 1997 r.

tekst.....
mgr Cezary Nowakowski, BSiDK Szczecin, listopad 1997 r.

plany, rysunki.....
mgr Waldemar Witek, BSiDK Szczecin, listopad 1997 r.

zdjęcia fotogr.
WKZ PSOZ Szczecin

miejsce przechowywania negatywów

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki
wkładki szczegółowe - 15 szt.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa uzupełnienia)
STARGARD SZCZECIŃSKI	MŁYN WODNY OB. MŁYN ELEKTRYCZNY	tekst, sytuacja, fotografie

c. d. rubr. nr 12 - ok. 25 t ziarna na dobę. Obecnie obiekt należy do spółki "Elstar" (powstałej z przekształcenia dawnego PZZ).

c. d. rubr. nr 13 - wany regularnie ociosanymi blokami kamiennymi; wysokość cokołu do ca 320 cm.

Ściany obwodowe murowane ze standardowej cegły ceramicznej na zaprawie wapiennej; wiązania muru wozówkowo-główkowe, krzyżowe. Grubość ścian w przyziemiu ca 60 cm. Zewnętrzne powierzchnie ścian nie są tynkowane; od strony wnętrza wyprawa z gładkiego tynku wapiennego, bielonego wapnem. Ściany działowe (grubość ca 20 cm) również murowane z cegły ceramicznej; główna sala przemiałowa podzielona w osi długiej drewnianym - w górnej części przeszklonym - przepierzeniem z desek. Obramienia otworów okiennych i drzwiowych wykonane z cegły ceramicznej; powierzchnia zablendowanych otworów okiennych pokryta gładkim tynkiem wapienno-cementowym. Podokienniki z jednej główkowej warstwy cegieł, ułożonych na zrąb.

Więźba dachowa krokwiowo-płatwiowa (płatwie pośrednia i stopowe); każda z płatwi wsparta podporą stolcową. Dodatkowe wzmocnienie ^t stanowią miecze, wczopowane w półkrokwie (obiekt przykryty jest dachem pulpitowym) i stojce podpór stolcowych. Elementy więźby dachowej obrobione są mechanicznie; przekroje użytego do konstrukcji materiału: krokwie - 14 x 18 cm, stojce podpór - 20 x 20 cm.

Pokrycie dachu stanowi papa asfaltowa na lepiku, ułożona na deskowaniu pełnym.

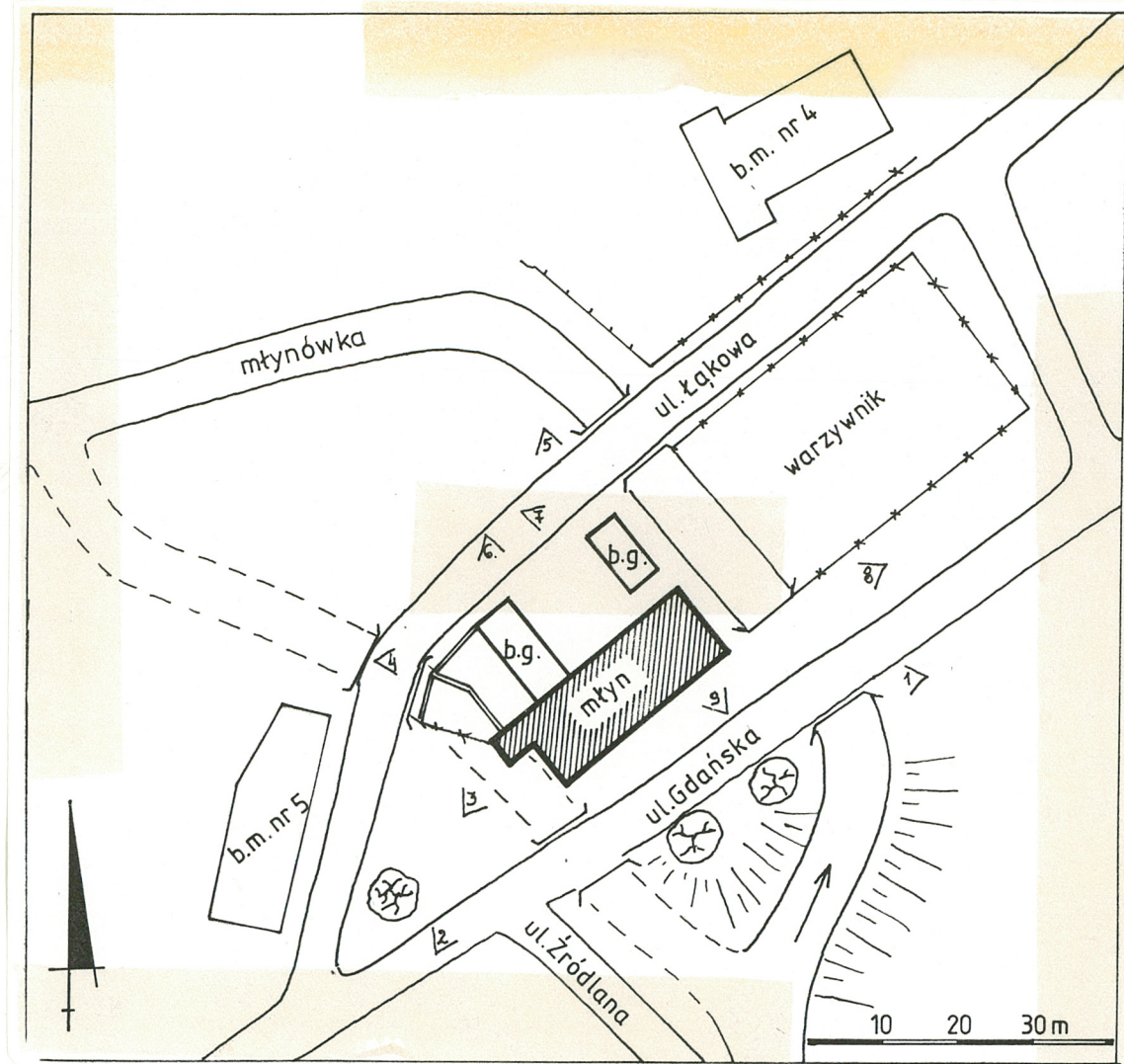
Okna - otwory okienne w formie stojących prostokątów, przesklepionych nadprożami w formie łuków odcinkowych; otwory te wieńczą gzym-siki odcinkowe, wykonane jednej główkowej warstwy cegieł, ułożonych na płask. W węgarach okiennych osadzone są czteroskrzydłowe okna krosnowe, dzielone profilowanymi krzyżami okiennymi. Skrzydła podślemienne z dwukwaterowym podziałem szczeblinowym. Okna I kondygnacji zabezpieczone zewnętrznymi metalowymi kratami. Część otworów okiennych jest zablendowana.

Drzwi zewnętrzne w elewacji południowo-wschodniej jedno- i dwuskrzydłowe, wykonane z blachy falistej i wzmocnione metalowym płaskownikiem, zawieszane na zawiasach hakowo-pasowych i zaopatrzone w zamek puszkowy. W części biurowej jednoskrzydłowe drzwi płycinowe (część z nich ma naświetla), zawieszane na zawiasach trzpieniowych.

Podłogi deskowe w pomieszczeniach kondygnacji I - III (w obrębie pomieszczeń biurowych wtórne wykładziny z winigamu). W piwnicy posadzka betonowa.

Wkładkę założył: mgr. Cezary Nowakowski, BSiDK, Szczecin, listopad 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Szczecin

2.

1. Miejscowość S T A R G A R D S Z C Z E C I Ń S K I	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) MŁYN WODNY OB. MŁYN ELEKTRYCZNY	3. Zawartość wkładki (nazwa uzupełnienia) tekst, fotografie
--	---	--

c. d. rubr. nr 13 - Stropy nad pomieszczeniami produkcyjnymi drewniane, belkowe, nagie. Belki stropowe (rozstaw w osi co ca 100 cm) wsparte dwoma podciągami drewnianymi ułożonymi na drewnianych słupach (w piwnicy słupy te są zdwojone). W pomieszczeniach biurowych stropy mają deskowe pułapy, wyprawione na gładko tynkiem wapiennym zarzuconym na podsufitki z mat trzcinowych i bielonym. Nad kondygnacjami klatki schodowej ceramiczne stropy odcinkowe, na belkach stalowych. W obrębie piwnicy belki stropowe wzmocnione są dodatkowo - wtórnymi - murowanymi z cegły filarami.

Schody zapewniające komunikację pomiędzy kondygnacjami I - III jednobiegowe (zabiegowe), z cegły ceramicznej; stopnie i podstopnie wyłożone drewnem, malowanym farbą olejną. Schody zaopatrzone są w profilowane drewniane poręcze, osadzone w drewnianych słupkach o sfazowanych krawędziach. Zejście do piwnicy po jednobiegowych schodach ceglanych. Przed frontowymi wejściami do budynku rampa, murowana z cegły ceramicznej, dostępna po jednobiegowych schodach.

Rzut

Budynek młyna założony jest na planie dwóch stykających się ze sobą prostokątów, z których większy (północno-wschodni) stanowi obrys korpusu głównego obiektu - 2850 x 1130 cm, a mniejszy (południowo-zachodni) komory turbiny - 330 x 350 cm). Jak już wspomniano wyżej nie można wykluczyć, że obecnie istniejący obiekt odwzorowuje w całości lub części obrys fundamentów młyna starszego. Wszystkie wejścia (3 gospodarcze i 1 do pomieszczeń biurowych) umieszczone są w obrębie elewacji południowo-wschodniej. Komora turbiny dostępna jest jedynie od strony piwnic młyna. Opisywany obiekt skomunikowany jest ponadto wewnętrznie - poprzez piwnice - z budynkiem maszynowni.

Bryła

Opisywany budynek ma formę leżącego prostopadłościanu, nakrytego dachem pulpitowym o niewielkim spadku połaci. Wysokość całkowita obiektu (mierzona po stronie frontu) ok. 1100 cm. Korpus główny budynku ma podział trzykondygnacyjny; obiekt jest w całości podpiwniczony (wysokość pomieszczeń I kondygnacji - 310 cm, II kondygnacji - 350 cm, III - 450 - 520 cm; wysokość piwnicy - 290 cm. Przybudów-

Wkładkę założył: mgr. Cezary Nowakowski, BSiDK, Szczecin, listopad 1997 r.

c. d. wkładka nr 3

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ, Szczecin.....

3.

4.

6.

1. Miejscowość S T A R G A R D S Z C Z E C I Ń S K I	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) MŁYN WODNY OB. MŁYN ELEKTRYCZNY	3. Zawartość wkładki (nazwa uzupełnienia) tekst, fotografie
--	---	--

c. d. rubr. nr 13 - ka południowo-zachodnia (mieszcząca komorę turbiny) ma formę prostopadłościanu (wysokość ca 430 cm), nakrytego dachem pulpitowym; wewnątrz przybudówki jednoprzestrzenne.

Elewacje

Młyn stargardzki charakteryzuje się rozwiązaniami architektonicznymi typowymi dla obiektów przemysłowych końca XIX w. Podziały elewacji klarowne, symetryczne, tak w układzie horyzontalnym jak i wertykalnym. Elewacje długie 6-osiove; przeprucia okienne rozdzielone lizenami (również narożniki obiektu opięte lizenami). Elewacje szczytowe 3-osiove; występujące tu lizeny, w części nad gzymsem koronującym przechodzą w masywne, cokołowe sterczyny (po stronie południowo-zachodniej środkowe sterczyny spięte są zestopniowanymi, schodkowo-kostkowymi gzymсами i zwieńczone dodatkowym szeregiem sześciu sterczyn). W układzie horyzontalnym elementami ukształtowania elewacji są: 1/ linia cokołu, 2/ linie wyznaczone przez podokienniki i nadproża otworów okiennych, rozmieszczonych w 3 kondygnacjach (w elewacji północno-zachodniej w 4), 3/ międzykondygnacyjny gzyms z dwóch warstw cegieł w układzie krawędziowym, 4/ zestopniowany, kostkowo-schodkowy gzyms koronujący mury, 5/ opskę wieńczącą ściankę kolankową, przesłaniającą połąć dachową. Elewacje budynku nie są tynkowane (poza blendami okiennymi), zachowując naturalny odcień budulca.

Wnętrze ma typowy dla młynów podział funkcjonalny: w części południowo-zachodniej obiektu wydzielone są zbiorniki zboża (przez wszystkie kondygnacje), przylagająca do niej część to pion czyszczarni (na poszczególnych kondygnacjach ustawione są urządzenia do czyszczenia i przygotowania ziarna do przemiału; w części frontowej wyodrębniona klatka schodowa), następna część to pomieszczenia związane bezpośrednio z przemiałem (w obrębie I kondygnacji, po stronie północno-wschodniej wydzielone: przedsionek, biuro i pomieszczenie socjalne).

Wyposażenie obiektu pochodzi z innych rozebranych lub nieczynnych okolicznych młynów; zostało ono sprowadzone po 1945 r. W obrębie I kondygnacji ustawione jest 6 stolców walcowych (mlewników) o zbliżonych wymiarach (ca 120 x 120 x 160 cm); dwa z nich (po stronie południowo-zachodniej to mlewniki 600-tki firmy MIAG, cztery pozostałe wykonano w drezdeńskiej firmie SECK: po jednym mlewniku o długości 120 cm i 160 cm).
Wkładkę założył: mgr. Cezary Nowakowski, BSiDK Szczecin, listopad 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Szczecin.....

5.

7.

1. Miejscowość S T A R G A R D S Z C Z E C I Ń S K I	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) MŁYN WODNY OB. MŁYN ELEKTRYCZNY	3. Zawartość wkładki (nazwa uzupełnienia) tekst, fotografie, spis fotografii
--	---	---

c. d. rubr. nr 13 - gości walców 600 i 500 mm i dwa 400 mm). Ponadto na I kondygnacji znajduje się stara mieszarka (ca 120 x 140 x 80 cm) i podnośniki kubełkowe. W obrębie II kondygnacji pionu czyszczenia ziarna znajdują się następujące urządzenia sprzed 1945 r.: gniotownik (ca 150 x 140 x 80 cm) i łuszcarka (ca 130 x 140 x 75 cm). Wymienione wyżej urządzenia pochodzą z lat 20/30-tych XX w.; pozostałe maszyny są współczesne. W piwnicy usytuowana główna oś transmisyjna; silnik ulokowany w obrębie przybudówki. Komora turbiny pusta.

Instalacje: elektryczna, wodna, odgromowa, telefoniczna.

Spis fotografii:

1. Elewacja frontowa (południowo-wschodnia)
2. Elewacja południowo-zachodnia
3. Południowo-zachodni szczyt dachu (w jego obrębie data budowy młyna)
4. Elewacja północno-zachodnia
5. Fragment elewacji północno-zachodniej
6. Budynek maszynowni
7. Budynek gospodarczy przy północno-zachodniej ścianie młyna
8. Elewacja północno-wschodnia
9. Drzwi w elewacji frontowej
10. Główna hala przemiału zboża - widok ogólny
11. Stolec (mlewnik) walcowy firma MIAG
12. Druga kondygnacja młyńska - widok ogólny
13. Urządzenia do czyszczenia zboża (II kondygnacja)

Wkładkę założył: mgr. Cezary Nowakowski, BSiDK Szczecin, listopad 1997 r.

c. d. wkładka nr 5

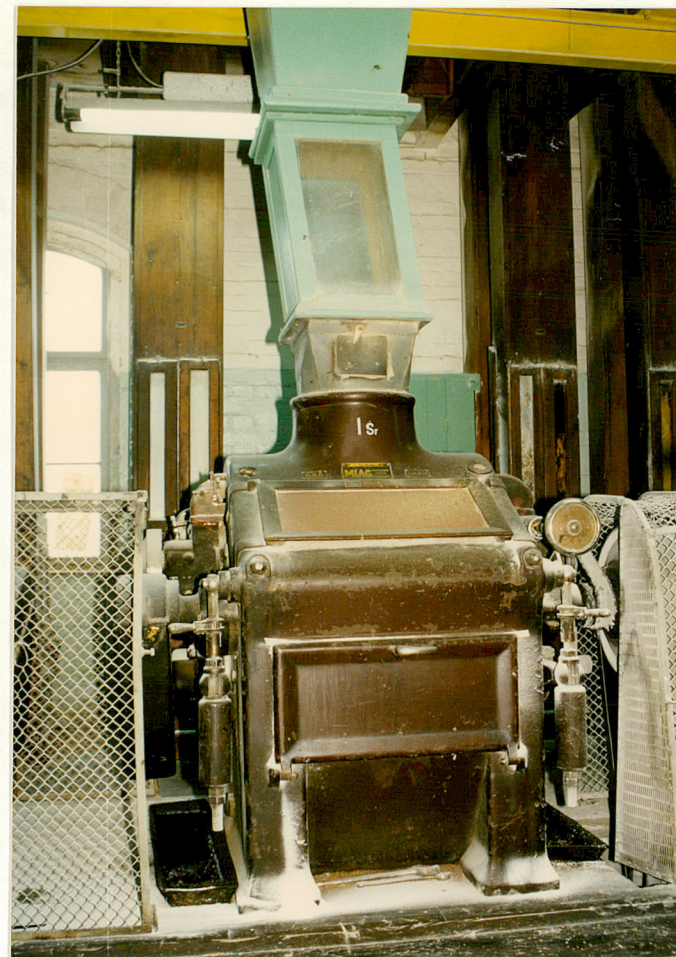
Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Szczecin.....

8.

9.

11.

1. Miejscowość
S T A R G A R D
S Z C Z E C I Ń S K I

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
MŁYN WODNY OB. MŁYN ELEKTRYCZNY

3. Zawartość wkładki (nazwa uzupełnienia)
SPIS fotografii, fotografie

spis fotografii c. d.:

14. Fragment wnętrza III kondygnacji (w głębi odsiewacze)
15. Główna oś transmisyjna (fragment wnętrza piwnicy)
16. Fragment schodów zapewniających komunikację pomiędzy I i II kondygnacją

10.

12.

Wkładkę założył: mgr. Cezary Nowakowski, BSiDK Szczecin, listopad 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Szczecin

13.

14.

1. Miejscowość
STARGARD
SZCZECIŃSKI

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
MŁYN WODNY OB. MŁYN ELEKTRYCZNY

3. Zawartość wkładki (nazwa uzupełnienia)
fotografie

15.

16.

Wkładkę założył: mgr Cezary Nowakowski, BSiDK Szczecin, listopad 1997 r.
Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Szczecin